

**OFFER FÖR
VELOCIPED**

»En beklagansvärd händelse inträffade härstädes i torsdags förmiddag, då den omkring 70-åriga fröken Charlotta Crusenstolpe ... stötte högra tinningen mot trottoarens skarpa kantsten så hårt att hon blef liggande sanslös.«

Foto: Gabor Hont

Telegrambud på velociped utsläckte svensk adelsätt

Den kontakt som jag fick med psykiatern Gerard Odenkrants under medicinarstudierna har fått flera konsekvenser. Mina kurskamrater och jag fick en inblick i en helt annan värld än den medicinskt vedertagna. Grundtanken var att få kännedom om hypnos men på köpet fick vi uppleva medier, lära oss om telepati och även inse att det fanns andra krafter än de som vedertaget räknas. De erfarenheter jag fick då har jag haft med mig hela mitt liv, både i yrke och privat. En period var Odenkrants förlovad med Agnes von Krusenstjerna. Denna intressanta författarinna som skrev böcker med på den tiden nya vinklingar på relationer. Hennes liv har blivit film – »Amorosa«, 1986. Agnes von Krusenstjerna bodde med sin man David Spengler uppe vid Johannes kyrka. Ett unikt område där många författare och kulturpersonligheter bodde och bor. Per Wästbergs bok »Kring Johannes« hittade jag på ett antikvariat, och blev ett självklart köp. På sidan 36 skriver Wästberg: »Hans enda barn Charlotta ... Hon var ogift och veterligen den första svensk som avlidit av att ha blivit påkörd av en cyklist. Det hände

1896 och med henne sloknade ätten Crusenstolpe också på kvinnosidan.« En utmaning för en cykelhistoriker.

Crusenstolparna har spelat en viss roll i svensk historia. Charlottas pappa Magnus var skriftställare, och efter att ha varit en av Karl XIV Johans gunstlingar förbyttes detta till raka motsatsen och han blev en hätsk antimonarkist. 1838 blev han anklagad och dömd för majestätsbrott till tre års fängelse på Vaxholm. Det var oroligt i Stockholm i början på 1800-talet. Crusenstolpe var populär hos stockholmarna, för sina rättframma, avslöjande skrivelser. När domen föll och han skulle föras ut till Vaxholms fästning blev det allvarliga upplopp. Folksamlingen var mest aktiv uppe vid Södermalmstorg kring Stockholms stadshus nuvarande Stadsmuseet, där han hölls i förvar. Två personer sköts ihjäl och alla fönsterrutor krossades. Det finns läsvärd beskrivning om de Crusenstolpska kravallerna utgivna av Ture Nerman. Magnus Crusenstolpe och hans maka Sofia ligger begravda på Johannes kyrkogård som Per Wästberg skriver om i sin bok. De dog båda på vårvintern 1865. Magnus bror Fredrik översatte kora-

**EN BILD
FRÅN FÖRR**
Bilderna på fröken Charlotta Crusenstolpe finns i en mapp på Nordiska museet. Tiden är »1860-talet«, enligt anteckningen på baksidan.

DÖDLIGT VAPEN

Det civila fort-skaffningsmed-let från Lang-borgs annons i »Ny Tidning för idrott« är en engelsk velociped av okänt märke, men typisk på Stockholms gator i mitten av 1890-talet. Vid oförsiktigt framförande blev den fredliga tvåhjulingen ett livsfarligt vapen, som en händelse i oktober 1896 bär sorgligt vittnesbörd om. Trafikoffrets grav finns på Norra kyrkogården i Solna.

nen till svenska. Han var en riktig äventyrare, och efter olika uppdrag i Grekland och Algeriet hamnade han som generalkonsul och ministerresident i Lissabon. Han var på tillfälligt besök i Stockholm 1882 och dog då hastigt på Sabbatsbergs sjukhus. Han ligger begravd på Norra kyrkogården. Detta faktum blir av intresse längre fram.

Vad hände nu egentligen med Charlotta? Hon hade det bra ställt, med god ekonomi och angenämt umgänge. Efter föräldrarnas död bodde hon på Brahegatan 20 och hade åtskilliga vänner, bland andra författarinnan Emilie Flygare Carlén och Jenny Kalmborg.

Stockholms Dagblad skriver den 6 oktober 1896:

»En beklagansvärd händelse inträffade härstädes i torsdags förmiddag, då den omkring 70-åriga fröken Charlotta Crusenstolpe, enda dotter till den 1865 aflidne märklige och talangfulle skriftställaren fd assessorn M J Crusenstolpe, blef omkullkörd af en velocipedryttare, med påföljd att hon igår afled genom de i fallet erhållna skadorna. Fröken Crusenstolpe kom vid 11-tiden i torsdags gående Kommandörsgatan framåt och skulle passera över GrefTuregatan, då det i detsamma ett telegrambud på sin velociped i tämligen stark fart kom från Karlavägen och skulle nedåt GrefTuregatan. Velocipedryttaren begick därvid den oförsiktigheten att då han skulle väja undan för fröken Crusenstolpe, som kommit nära trottoaren å motsatta sidan, styra velocipeden framför i stället för bakom henne och hon i sin ordning gjorde en ansträngning att komma upp på trottoaren, undan velocipeden. Följden blef en sammanstötning och hon erhöi en knuff så att hon föll, varvid hon stötte högra tinningen mot trottoarens skarpa kantsten så hårt att hon blev liggande sanslös.«

Dr Ivar Dahlheim på nr 57 Grev Turegatan undersökte fröken Crusenstolpe direkt, eftersom hans mottagning låg intill olycksplatsen. Han var militärläkare vid Karlberg, dessutom praktiserande läkare och hade givit ut flera böcker om sårvård. Dessutom var han redaktör för Tidskrift för frivillig sjukvård i krig, det vill säga Röda Korsets tidning. En kompetent läkare som snabbt insåg tillståndets allvar och skickade henne vidare till Sabbatsbergs sjukhus. Där behandlades hon av dr Carl Froste, leg läkare och amanuens vid sjukhuset. Han var född 1865 och hade tagit studentexamen vid Södra Latin. Han blev med kand 1888 vid KI. Leg läkare 1893. Senare verksam som lasaretsläkare i Mariestad. Diagnoser:

Fractura complicata cranii et ruptura arteria meningea media dexter. Underbindning av arteria meningea media gjordes. Fröken Crusenstolpe avled klockan 2 på morgonen dagen därpå utan att ha återfått medvetandet.

Ur polisrapporten till 7e distriktet av poliskonstapel nr 290 Carl Albert Lindkvist kan man bland annat läsa följande. »Ett sår uppkommit på höger sida af huvudet ur vilket sår blod sipprat fram. Telegramutbärandens namn var Alfred Waldemar Ekman, boende på Surbrunnsgatan 51 3 trappor upp, 19 år gammal. Velocipeden hade registrerings nummer 906, registrerad på Kungliga Telegrafverket.«

Registreringsplikt hade införts på velocipeder i Stockholm 1894. Händelsen fick självklart rättsligt efterspel, och rådhusrätten skriver den 26 november att »Ekman förklarar icke kunna till ansvar i målet ställas«. Fröken Crusenstolpe ligger begravd på Norra kyrkogården bredvid sin farbror, i motsats till vad Wästberg uppger i sin bok. I sitt testamente förordnade hon att delar av hennes tillhörigheter skulle överlämnas till Nordiska museet. Det gällde handlingar som farbrodern och fadern Magnus lämnat efter sig. Bland annat assessorns gamla byrå, spatserkäpp och klocka.

Denna händelse fick förstås följder i tidningarna som bland annat skriver:

»Med rättigheten att på velociped färdas öfver allt i Stockholm, äfven på för dylik trafik alldeles olämpliga gator och torg, af vilken vissa statens ämbetsverk kommit i åtnjutande, följer ovedersägligen skyldigheten för dessa ämbetsverk att ej använda till velocipedtjänst andra än fullt pålitliga personer och icke, som nu ofta är fallet, ungdomar, hvilka rusa blint åstad i pojaktigt övermod, därför att för dem inga undantagsregler gälla. Det kan visserligen med något fog sägas att kontroll över dessa ungdomars framfart är mycket svår att åstadkomma. Men skulle det visa sig omöjligt att kontrollera pojkar, måste endera dessa eller velocipederna bort. Allmänheten kan sannerligen icke vänta på denna reform, till dess ett nytt dödligt olycksfall inträffar.«

Tongångarna känns igen.

Gunnar Svartengren
handkirurg, cykelhistoriker

läs mer Referenslista Lakartidningen.se